

Litteratur

ÖRJAN BJÖRKHEM:

Undergång och lyrik

Rolf Edbergs senaste bok "Dalens ande" (Norstedts capris 65:-) utgör i mångt och mycket en syntes av hans uppmärksammade trilogi "På jordens villkor" fast den handlar om någonting annat. Men också här är det samhörigheten, evolutionen och vemodet som utgör grundackorden.

Författaren har tillsammans med sin hustru gjort en pilgrimsfärd genom Afrikas Stora riftdal, människans urhem och kanske hennes grav. Här får Edberg se den mödosamt hoppusslade skallen av den första människan som bara är ett nummer i en katalog. "Vad kan du vänta dig att finna? Redan din samtid är ju mest bortvända ansikten."

Det är ändå den skallen, 1470, som kommer att utgöra Edbergs viktigaste sällskap på pilgrimsfärden. Afrika illustrerar inte bara människans möjligheter, utan också allt det som hon har förstört. Vattenbristen och jordflykten blir tysta aktörer i den tragedi som följer honom. "När människor dör rings i klockor, slås på förstämnda trummor, upphävs klagolåt. Ingen klocka ringer, inga trummor rörs, inga gråterskor är tillstädes när vinden bär bort ett stycke lösriven jord. Det är ändå då det sker."

"Afrika ställer problemen – hårt, konturskarpt, som skuggan träffar ökensanden. Men problemen är klotets." Edberg känner samhörigheten, inte bara med riftdalens massajer som lever i en bortdöende kultur helt centrerad kring den boskap som snart inte längre kan livnära sig. Amöban, trädet, vattnet och vindarna vävs samman till dalens ande, som är modern, jordgudinnan Gaia; helheten där människan kanske är den hjärna som leder henne mot den slutliga katastrofen.

Edberg väver in geologernas teorier, massajernas gudar och Backsters teorier om växternas känsloliv i en poetisk helhet, en vision som är bländande vacker trots att samhörigheten kommer för sent, trots att evolutionen har förvandlat människan till en geologisk kraft – till en kraft som sprider öknar och död omkring sig.

Få har en sådan omfattande kunskap om jordens villkor som han, än färre har förmågan att skapa en helhet av de disparata teorier och filosofier som utgör stommen för dagboksanteckningarna.

Dagboken är riktad till ett Du – läsaren, Edberg själv eller Dalens ande? Det får man inte riktigt klarhet i. Författaren håller sig undan, han är en flanör, en iakttagare i Hjalmar Söderbergs efterföljd. Vemodet blir ibland till en lust – undergångsvisionerna till en vacker tavla.

För hur mycket Edberg än talar om de resurser som inte längre finns, om de möjligheter vi inte längre har, så är det den samhörighet han känner med allt levande – och i Dalen är allting någonting levande – som blir den stora upplevelsen för läsaren.

Och språket, det språk som hela tiden rör sig snubblande nära gränsen till det patetiska utan att någonsin gå över den. Istället blir det till en centrallyrik där den miljonåriga skallen, 1470, och landshövding Rolf Edberg, på pilgrimsfärd i jeep, kan möta varandra på lika villkor.

Vemodet och flanörens lust att stå vid sidan blir för starka för att Edberg skall bli till någon larmklocka.

Men han har hört den klämta.